

**DOROTA JOPEK
LAURA KLIMCZAK**

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

**ROLA PRZEDMIOTOW PROJEKTOWYCH
W SYSTEMIE KSZTAŁCENIA
NA KIERUNKU *GOSPODARKA PRZESTRZENNA***

Abstract: The Role of Planning and Design Subjects in the Education System in the Field of *Spatial Economy*. The article presents the problems of education in the management of space-related activities in the process of the developing competence of spatial economy. As a part of the education process of the planning and urban design, the particular focus need to be put on the importance of using the methods and techniques that will allow to develop the spatial competence of the students. The article presents the innovative approach to planning subjects at the Cracow University of Economics.

Keywords: Education, *Spatial Economy*, space, planning.

Wstęp

Gaczek [2003, s. 11] definiuje *gospodarkę przestrzenną* jako „działalność organizująca przestrzennie system społeczno–gospodarczy jednostki terytorialnej”. Wskazuje również, że działalność ta ma na celu wytworzenie racjonalnego układu przestrzennego lub jego przekształcenie, tak aby umożliwiał on efektywne i właściwe funkcjonowanie przez sieć powiązań. Powiązania te zachodzą między elementami zagospodarowania oraz zapewniają możliwości trwałego rozwoju w środowisku przyrodniczym jednostki terytorialnej”. Domański [2006, s. 14-15] wskazuje natomiast bliski związek terminu *gospodarka przestrzenna* z regionalistyką, której szeroki zakres problemów i metod ich rozwiązywania wymaga interdyscyplinarnej współpracy w zakre-

się dyscyplin pokrewnych i współdziałających, tj. m.in. urbanistyki, geografii, socjologii, demografii, geodezji, statystyki.

Dobra koniunktura gospodarcza i związana z nią duża dynamika inwestycyjna, w Polsce szczególnie po okresie transformacji ustrojowej w 1989 r., spowodowała dużą presję na środowisko przyrodnicze i kulturowe. W obliczu tych zmian wzrosła potrzeba uzupełnienia, a przede wszystkim wzmocnienia wagi aspektów przestrzennych, przyrodniczych i społecznych w zakresie problematyki gospodarki przestrzennej. Dodatkowo, nowe możliwości rozwoju i współpracy jednostek terytorialnych zarówno w zakresie regionalnym i międzynarodowym wytworzyły zapotrzebowanie na specjalistów wykazujących się kompetencjami do aktualnych wyzwań i problemów związanych z gospodarką przestrzenną. Zdaniem Szymli [2010, s. 167-171], nowe kompetencje w zakresie wiedzy i umiejętności do kształtowania rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek terytorialnych w tym planowania przestrzennego, programowania rozwoju regionalnego i współpracy międzynarodowej miast i regionów miały być realizowane w ramach kierunku *gospodarka przestrzenna*, po raz pierwszy uruchomionych w Polsce w latach 90. ubiegłego stulecia.

Celem opracowania jest przedstawienie metod kształcenia realizowanych w ramach przedmiotów projektowych na kierunku *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie. Ich innowacyjność głównie opiera się na wykorzystaniu nowych technologii komputerowych i wizualnych oraz wprowadzeniu technik nauczania inspirujących studentów do kreatywnego myślenia w zakresie prezentowanych zagadnień. Wykorzystanie różnych metod prowadzenia zajęć, czyli m.in. ćwiczeń terenowych, warsztatów, dyskusji, analizy przypadków ma za zadanie wykształcenie umiejętności myślenia przestrzennego o strukturze różnych jednostek osadniczych co autorkom wydaje się niezbędne w procesie gospodarowania przestrzenią – niezależnie od pełnionej w tym procesie roli.

Interdyscyplinarność kierunku *gospodarka przestrzenna* powoduje, że jest on prowadzony w różnych typach uczelni (uniwersytety ogólne, ekonomiczne, rolnicze, pedagogiczne i przyrodnicze oraz uczelnie techniczne – politechniki), które z kolei, zgodnie ze swoim profilem, nieco inaczej definiują profil absolwenta. Specyfika uniwersytetu ekonomicznego powinna być uwzględniona w planowaniu treści przedmiotów projektowych realizowanych na kierunku *gospodarka przestrzenna*. Jednak zdaniem autorek, bierne – oparte głównie na zagadnieniach teoretycznych kształcenie np. w zakresie projektowania urbanistycznego utrudnia lub nawet nie pozwala na przekazanie studentom

podstawowych umiejętności rozumienia zależności przestrzenno–funkcjonalnych struktury obszarów zurbanizowanych.

1. Charakterystyka programu nauczania

20 lat prowadzenia kierunku studiów *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie jest dobrym powodem do refleksji nad możliwościami wprowadzenia nowych – nowatorskich metod kształcenia, które pozwoliłyby na poprawę efektywności nauczania i wzrost atrakcyjności studiów. Celem kierunku bowiem jest kształcenie wysoko wykwalifikowanych kadr dla gospodarki przestrzennej, której szerokie kompetencje pozwolą na stawienie czoła zmieniającym się wyzwaniom dynamicznie rozwijających się dziś obszarów zurbanizowanych. Z dynamiką tą jest również związana potrzeba ewaluacji zarówno profilu absolwenta, jak i realizowanych metod kształcenia.

Na marginesie tego tematu należy również zastanowić się nad pytaniem: jaki powinien być współczesny uniwersytet?

Z założenia uniwersytet zapewnia wykształcenie ogólne rozwijające kreatywność oraz wszechstronność pozwalającą na dostosowanie się dynamicznych zmian i nowych zawodowych wyzwań. W ostatnich jednak latach coraz częściej wspomina się potrzebę powiązania uniwersytetu z rynkiem pracy i kształcenie również w zakresie umiejętności praktycznych i kompetencji społecznych, wyszczególnionych również obok kompetencji wiedzy w Krajowych Ramach Kwalifikacji. Problem ten został podjęty przez Dziemianowicza i Tucholską, którzy zauważyli, że *toczący się dyskurs oparty na skrajnych argumentach oraz trendy i oczekiwania studentów dotyczące lepszego przygotowania do zawodu (...)prowadzą relację biznes – nauka w złym kierunku* [Dziemianowicz, Tucholska 2013, s. 25-26]. Poparciem dla ich słów ma być cytowana przez nich opinia Jałowickiego, który uznał, że wymóg dostosowywania programu nauczania do wymogów rynku pracy jest nie tylko trudny do zrealizowania, ale wręcz szkodliwy. Zatem tworząc założenia programu dydaktycznego realizowanego w ramach zajęć projektowych, głównym celem jest rozwinięcie umiejętności samodzielnego i kreatywnego dostrzegania i rozwiązywania problemów przestrzennych. Nabywane umiejętności graficznej prezentacji zadania projektowego mają stać się narzędziem komunikacji w zakresie przygotowania opracowań projektowych, ich profesjonalnych analiz i merytorycznej oceny oraz niezbędnych w tych działaniach poznania klasycznych zasad kompozycji i projektowania.

2. Profil absolwenta

Kierunek *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, prowadzony (jak wspomniano wcześniej) od 1996 r., został powołany dla kształcenia kadry o najwyższych kwalifikacjach niezbędnych w wyniku zachodzących procesów przebudowy organizacji terytorialnej kraju i związanymi z nimi potrzebami nowego podejścia do gospodarowania przestrzenią jednostek terytorialnych w aspektach gospodarczych, społecznych i przestrzennych. W ramach kierunku studenci mogą wybrać 6-semestralne studia licencjackie, których kontynuacją są 4-semestralne uzupełniające studia magisterskie lub 7-semestralne studia inżynierskie, które można uzupełnić 3-semestralnymi studiami II stopnia. W zależności od wyboru wariantu kształcenia student zyskuje wiedzę i umiejętności w zakresie formułowania strategii rozwoju i transformacji jednostek przestrzennych, sporządzania programów mających na celu podwyższanie konkurencyjności miast, gmin i regionów, planowania rozwoju infrastruktury technicznej i systemów transportowych, współpracy przy konstruowaniu europejskiej perspektywy rozwoju przestrzennego, pełnienia roli doradcy i negocjatora posiadającego kompetencje w kreowaniu współpracy publiczno-prywatnej, w rozwiązywaniu konfliktów przestrzennych oraz w zakresie współpracy regionalnej; zarządzania przestrzenią i rozwojem przestrzennym, w tym zarządzania miastami, gminami, powiatami i województwami, opracowywania analiz i podejmowania działań z zakresu marketingu terytorialnego, prognozowania i symulowania różnych wariantów rozwoju przestrzennego na podstawie wyspecjalizowanych modeli¹.

W procesie zdobywania kompetencji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzeni kluczowe są przedmioty związane z planowaniem przestrzennym i projektowaniem urbanistycznym. W ramach programów studiów są one realizowane na kierunku *gospodarka przestrzenna* w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie na I stopniu zarówno na studiach licencjackich, jak i inżynierskich. Dodatkowo, dla zdobycia umiejętności posługiwania się narzędziami informatycznymi i wykorzystywaniu ich w opracowywaniu zadań projektowych prowadzone są zajęcia z przedmiotów *Technologie informatyczne w planowaniu przestrzennym*, *Komputerowe wspomaganie*

¹ Por. opis kierunku *Gospodarka Przestrzenna* wraz opisem absolwenta na witrynie internetowej UEK [<http://uekwww.uek.krakow.pl/pl/uczelnia/wydzialy/wydzial-gospodarki-i-administracji-publicznej/wydzial/katedry/katedra-gospodarki-regionalnej/dzialalnosc-dydaktyczna-kierunek-gospodarka-przestrzenna.html>, odczyt. 24.05.2016].

projektowania oraz systemy informacji przestrzennej GIS, systemy informacji o terenie LIS.

3. Nowatorskie metody kształcenia w zakresie projektowania urbanistycznego na kierunku *gospodarka przestrzenna*

Rozważając kwestie nowatorskich metod dydaktycznych na kierunku *gospodarka przestrzenna* należy zastanowić się co tak naprawdę oznacza to pojęcie w kontekście programu nauczania. Przymiotnik „nowatorski” będący synonimem nowo wprowadzonego, odkrywczego, nietradycyjnego, jednoznacznie kojarzy się z nowoczesnymi technologiami komputerowymi zarówno w zakresie oprogramowania, jak i wykorzystania sprzętu czy aparatury. Zalet i niekwestionowanej potrzeby wykorzystania tych narzędzi w procesie dydaktycznym nie da się przecenić i ta kwestia nie podlega w dyskusji. Równie ważne jednak, ale jednocześnie dużo trudniejsze, jest wprowadzenie technik nauczania, które zainspirują studentów do samodzielnego pogłębiania wiedzy w zakresie gospodarki przestrzennej. Chodzi nie tylko o tradycyjne pogłębianie wiedzy na temat wszystkich aspektów tego kierunku studiów, ale również prawdziwe zrozumienie tych zależności przez nabywanie umiejętności myślenia przestrzennego oraz poczucia odpowiedzialności za kształtowanie otaczającej nas przestrzeni.

Potrzeba wprowadzania nowatorskich metod kształcenia, zresztą nie tylko na szczeblu akademickim, jest oczywista przede wszystkim ze względu na zmiany społeczne, jakie nastąpiły w dobie nowoczesnych technologii. Era społeczeństwa informacyjnego, którego najważniejszą cechą jest produkcja, gromadzenie i obieg informacji, to era, w której komputer, Internet oraz techniki cyfrowe stały się najważniejszymi aspektami życia [Golka 2005, s. 254]. Potrzeba weryfikacji stosowanych narzędzi dydaktycznych dotyczy nie tylko wspomnianego już wcześniej naturalnego wykorzystania nowych technologii w procesie kształcenia, ale również dostosowania ich do cyber- mobilnej percepcji rzeczywistości młodej generacji społeczeństwa. Dużą rolę zaczynają również odgrywać techniki nie tylko aktywizujące studentów do rozwijania zainteresowań w interdyscyplinarnym zakresie *Gospodarki Przestrzennej*, ale również zainspirowania ich do kreatywnego myślenia w kontekście gospodarowania przestrzenią we wszystkich aspektach tego zagadnienia.

Analizując możliwości zastosowania nowatorskich metod kształcenia w zakresie zagadnień projektowania urbanistycznego na kierunku *gospodarka*

przestrzenna można wymienić kilka modułów, jakie powinny być realizowane w programie nauczania:

- Zajęcia projektowe z wykorzystaniem narzędzi informatycznych przydatnych w gospodarce przestrzennej wraz z prezentacją i praktycznym sprawdzeniem możliwości wykorzystania nowoczesnego oprogramowania komputerowego w wykonywaniu analiz przestrzennych i innych opracowań planistycznych.
- Zajęcia projektowe z wykorzystaniem metod kształcenia aktywizujących studentów do pogłębiania wiedzy oraz formułowania własnych opinii oraz inspirujących do podejmowania samodzielnych prób rozwiązywania zadanych problemów. Spośród wielu metod należy wymienić debaty, dyskusje, analizy przypadków, prace zespołowe pozwalające przybieranie różnych ról przez poszczególnych studentów.
- Zajęcia projektowe z przedmiotów, takich jak *Projektowanie urbanistyczne, Planowanie przestrzenne, Projektowanie przestrzeni publicznej, Rewitalizacja obszarów zdegradowanych*, realizowane na podstawie samodzielnie przeprowadzonych studiów powiązań funkcjonalnych, komunikacyjnych i krajobrazowych (kompozycyjnych) opracowywanego fragmentu struktury miasta. W pracy projektowej niezbędne w procesie planowania przestrzennej struktury miasta jest wykorzystanie trójwymiarowych technik wizualizacji terenu.
- Zajęcia terenowe realizowane jako tradycyjne inwentaryzacje terenowe pomagające w analizie istniejących uwarunkowań rozwoju danego obszaru, poszukiwania rozwiązań optymalnych kierunków jego rozwoju oraz formułowania wytycznych projektowych.
- Zajęcia terenowe prowadzone w formie gier miejskich lub analiz przestrzennych, których celem jest eksploracja wybranego obszaru miasta, jego potencjału lokalnego wraz z możliwościami powiązań w skali mikro, mezo i makro. W zajęciach tych wykorzystać można urządzenia mobilne (np. smartfony) czy audiowizualne (np. kamery, aparaty) które mogą pomóc w realizacji analiz społecznych i komunikacyjnych.
- Warsztaty studenckie realizowane w zespołach zarówno w interdyscyplinarnych, jak i takich, w których członkowie zespołów pochodzą z różnych ośrodków akademickich.

4. Badanie opinii studentów

Na potrzeby seminarium pt.: *Gospodarka przestrzenna – potrzeby praktyki i nowatorskie formy kształcenia* zostało przeprowadzone *Badanie losów*

*absolwentów gospodarki przestrzennej i oczekiwania aktualnie studiujących studentów*². Wyniki badania wykazały, że studenci najlepiej oceniają zajęcia projektowe, czyli zajęcia pokazujące możliwości praktycznego implikowania zdobytej na wykładach wiedzy. Jako propozycje innowacyjnych metod kształcenia najczęściej podawane były możliwości poznania nowych technologii informatycznych stosowanych w planowaniu przestrzennym oraz nowe formy zajęć, jak gry tematyczne, debaty i warsztaty projektowe.

Badania oczekiwań studentów skłaniają do refleksji. Są one odzwierciedleniem wspomnianego wcześniej trendu związanego z oczekiwaniami studentów szybkiego zdobycia kwalifikacji zawodowych, wprawy w danej dziedzinie nastawionej na zdobycie konkretnych umiejętności.

Rola przedmiotów projektowych w procesie kształcenia ma decydujące znaczenie w przygotowaniu studentów do zawodu. Istotne zdaje się rozwijanie umiejętności praktycznych, za którym powinna iść wiedza oraz kształtowanie systemu wartości i postaw. Niemniej jednak oprócz umiejętności posługiwania się specjalistycznym oprogramowaniem ważne są tradycyjne metody nauczania, takie jak prace w terenie z mapą czy zaangażowanie w analizę i rozwiązanie problemu oraz negocjowanie różnych rozwiązań. Istotne są również zadania kształtujące kreatywne myślenie w kontekście gospodarowania przestrzenią równoważące oczekiwania wszystkich interesariuszy w procesie gospodarowania przestrzenią.

5. Przykłady zagadnień realizowanych w ramach studiów *gospodarka przestrzenna* z zastosowaniem nowoczesnych metod kształcenia

a. Projektowanie urbanistyczne

Podstawą *Projektowania urbanistycznego* jest świadomość trzeciego wymiaru. Projektowana przestrzeń może być trójwymiarowa lub dwuwymiarowa – sprowadzona do płaszczyzny lub powierzchni elipsoidy, gdy trzeci wymiar, wysokość jest pomijany. Istotne jest również zagadnienie kompozycji

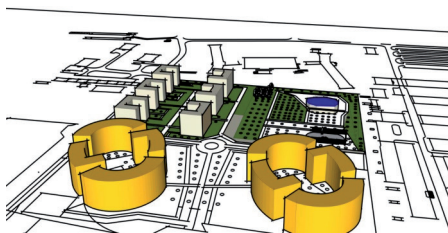
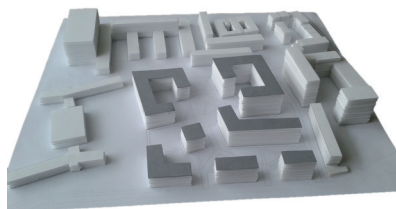
² Seminarium odbyło się 10-11 marca 2016 r. w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie. Badanie opinii studentów zostało przeprowadzone i opracowane przez Koło Naukowe Polityki Regionalnej działające przy Katedrze Gospodarki Regionalnej UE w Krakowie na próbie ponad 120 osób.

układu. Studenci w ramach zajęć z projektowania urbanistycznego zderzają się w rzeczywistości z pojęciem *porządku harmonijnego* oraz poznają elementy ładu przestrzennego w zespole mieszkaniowym. Jedno z realizowanych ćwiczeń polega na ukształtowaniu przestrzennej struktury zespołu mieszkaniowego. W pierwszym etapie pracy nad projektem, w ramach wizji terenowej studenci dokonują analiz obszaru sąsiadującego oraz badają przesłanki wysokościowe, powiązania komunikacyjne i funkcje istniejącej zabudowy. Następnym etapem jest opracowanie koncepcji projektowej, która ma posiadać cechy jednoznacznej, przystosowanej do współczesnych oczekiwań i przestrzennie uporządkowanej struktury zespołu mieszkaniowego. Główne cechy projektu są określone przez nasłonecznienie zabudowy, wprowadzenie zielni, rozdzielenie ruchu kołowego od pieszego, a także program usług zaspokajający potrzeby przyszłych mieszkańców. Efektem projektu są indywidualne kompozycje przestrzenne prezentowane również w trzecim wymiarze, realizowanym w programie Sketchup lub też w formie modelu architektonicznego całego założenia. Ćwiczenie ma charakter poznawczy i dzięki różnym formom przedstawienia trójwymiarowości zaprojektowanego układu umożliwia zrozumienie skali budynków, rozmiarów i wzajemnych odniesień. Zarówno konstruowanie modelu urbanistycznego, jak i tworzenie komputerowych obrazów trójwymiarowych projektowanego osiedla pozwalają na lepsze zrozumienie struktury przestrzennej zabudowy oraz kierunku poszukiwań formalnych. Studenci uczą się rozumienia czynnika kompozycyjnego oraz kwestii związanych z proporcjami i estetyką. Zdaniem Barełkowskiej rola fizycznego modelu przestrzennego jest nieoceniona, bowiem *na przestrzeni wieków, modele stanowiły istotne narzędzie pracy architekta, dzięki któremu było możliwe zarówno kształtowanie idei projektowej jak i planowanie realizacji budowanych* [Barełkowska 2011, s. 188]. *Gospodarka przestrzenna* to kierunek, który nie kształci architektów jednak kompetencje przestrzennego myślenia o strukturze miasta jest kluczowe również dla absolwentów tego kierunku.

Ryc. 1. i Ryc. 2. Projekt zabudowy wielorodzinnej wykonany w ramach zajęć z projektowania urbanistycznego poprzedzone wizją terenową

Autor 1 pracy: Dorota Wojcieszek, 2 pracy: Anna Surmacz.

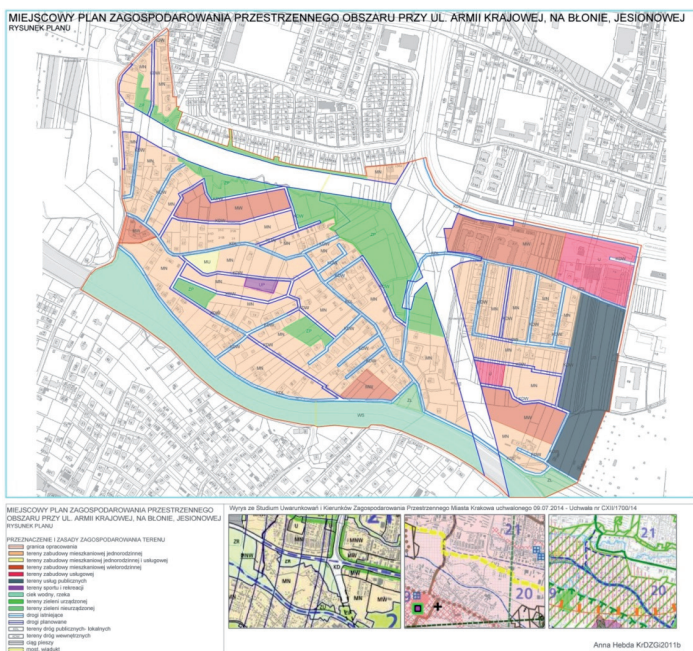
Ryc. 3. i Ryc. 4. Prace wykonane w czasie zajęć z projektowania urbanistycznego z użyciem narzędzi 3D, oprogramowanie Sketchup

Autorzy: Magdalena Szylar (model), Andrzej Kaczan (wizualizacja).

b. Planowanie przestrzenne

Celem zajęć projektowych prowadzonych w ramach przedmiotu *Planowanie przestrzenne* jest wprowadzenie studenta w istotę, treść i zakres opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jako podstawowego narzędzia planowania przestrzeni. Duży nacisk położony jest na stronę warsztatową i metodologiczną. Jako obszar opracowania wybierany jest fragment obszaru Krakowa, aby ułatwić wykonywanie analiz terenowych i inwentaryzacji. Ważnym etapem jest określanie celu planu, który jest uzależniony od lokalnych i ponadlokalnych uwarunkowań rozwoju oraz od charakteru wybranego obszaru. Przykładowe cele mogą być formułowane jako zachowanie istniejącego charakteru willowego, poprawa jakości życia, zachowanie równowagi przyrodniczej czy też dostęp do usług. Podczas reali-

zowanych w I etapie prac nad koncepcją wizji terenowej studenci dokonują aktualizacji podkładu mapowego, inwentaryzując nową zabudowę i inne istotne formy zagospodarowania terenu. Analiza obowiązujących dokumentów planistycznych, tj. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego pozwala na przeprowadzenie analizy możliwości rozwojowych oraz ograniczeń wynikających ze stanu użytkowania, istniejących stref oddziaływań (np. lotnisko), uwarunkowań przyrodniczo-krajobrazowych czy kulturowych. Etap prac nad koncepcją projektową rozpoczyna się przeniesieniem istniejącego układu komunikacyjnego, który następnie jest uzupełniony o projektowane drogi. Kolejnym istotnym etapem jest wprowadzenie przeznaczenia terenu mając na uwadze główny cel projektu, jakim jest poszukiwanie kreatywnych rozwiązań projektowych oraz elementów kompozycji w planowaniu przestrzennym. W trakcie zajęć studenci poznają metodę projektowania planu miejscowego z dokładnością do podziałów nieruchomości. Największe trudności przysparza studentom praca i czytanie podkładu mapowego, orientacja w terenie czy na zdjęciu satelitarnym oraz dokładność rysowania.

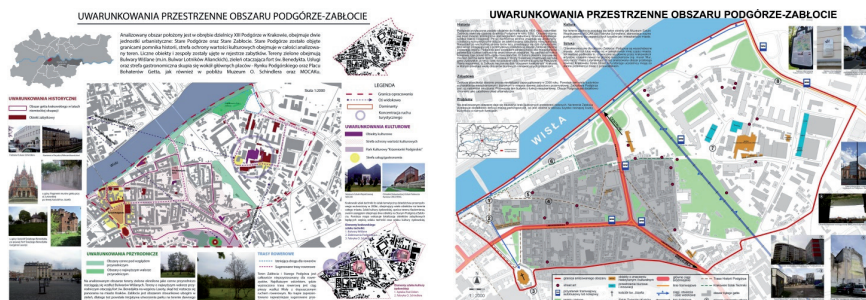

Ryc. 5. Praca wykonana w czasie zajęć z planowania przestrzennego,

Autor projektu: Anna Hebda.

c. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Pierwszym etapem zajęć z przedmiotu *Rewitalizacja zespołów zdegradowanych* jest wizja terenowa, której celem jest dostarczenie aktualnych informacji o istniejących uwarunkowaniach danego obszaru oraz szukanie pomysłu na optymalny sposób jego zagospodarowania. Wizyta studyjna obejmuje szerszy kontekst przestrzenny, koncentrując uwagę na zróżnicowaniu struktury zabudowy oraz powiązaniach funkcjonalnych, komunikacyjnych i krajobrazowych w różnych skalach oddziaływania danego obszaru (kontekst miasta, dzielnicy). W trakcie zajęć stosowane są takie techniki badawcze, jak: prace terenowe, obserwacja, fotografia, kategoryzacja, analiza dokumentów (np: obowiązujący plan miejscowy, *Lokalny Program Rewitalizacji*), analiza zdjęć satelitarnych, analiza danych zawartych na portalu miejskiej informacji przestrzennej oraz porównawcze studium przypadku. Podsumowaniem pierwszego etapu jest próba zdefiniowania uwarunkowań przestrzennych pod względem historycznym, kulturowym, przyrodniczym wybranych obszarów, zaprezentowanych w postaci graficznej. Ćwiczenie ma na celu odkrycie przez studentów zasobów tkwiących w istniejącej tkance urbanistycznej i szukanie potencjalnych wariantów jej przekształceń.

Ryc. 6 i 7. Prace wykonane w ramach zajęć z *Rewitalizacji obszarów zdegradowanych*, uwarunkowania przestrzenne

Autor 1 pracy: Iga Płatek, 2 pracy: Jakub Kucharczyk.

Druga wizyta w terenie dotyczy analizy wybranego obszaru w skali mikro- i ma na celu zebranie szczegółowych informacji o rodzaju użytkowania, przeznaczeniu terenów oraz o jakości przestrzeni publicznej. Efektem tych prac jest diagnoza problemów przestrzennych danego obszaru w analizie SWOT realizowanej w czterech aspektach: struktury funkcjonalno-przestrzennej, środowiska, społeczeństwa i gospodarki. Ważnym etapem jest ocena poten-

cjału przestrzeni miejskiej jako przestrzeni publicznej. Wzorem Jana Gehla³, specjalisty od reorganizacji miasta, studenci dokonują analizy potencjału przestrzeni starając się nadać jej kształt, ciągłość i spójność. Dylematy na temat: jak lepiej wykorzystać przestrzeń, jak zmienić sposób postrzegania ulicy, komu dać priorytet komunikacyjny, jak przywrócić życie na obszarze projektowym są dyskutowane zarówno w gronie całej grupy, jak i krótkich wywiadów z użytkownikami danej przestrzeni. Działania te mają na celu uświadomienie studentom znaczenia planistyki oraz rewitalizacji zorientowanej na człowieka. Wieloaspektowe analizy pozwalają na zdobycie i uporządkowanie informacji. Prace terenowe są szczególnie ważne, bowiem brak rozeznania co do możliwości i potrzeb prowadzenia przekształceń prowadzi, z reguły, do nietrafnych decyzji rewitalizacyjnych. Finalnym etapem zajęć jest projekt pt. *Opracowanie propozycji interwencji społecznych, gospodarczych, przestrzennych ukierunkowanych na eliminację zjawisk kryzysowych na wybranym obszarze*. Studenci poproszeni są o sformułowanie kierunków strategii rozwoju przestrzennego i wizji rewitalizacji opracowywanego obszaru. Kreatywne myślenie oraz opis projektowanych działań i celów rewitalizacji prezentowany jest w formie graficznej. Wyartykułowanie zamierzeń projektowych ma dodatkowe atuty, bowiem studenci uczą się formułowania precyzyjności treści i języka specjalistycznego.

W ramach wszystkich zajęć przestrzennych sformowane zostały pewne schematy, które prowadzą do osiągnięcia efektów kształcenia, w tym poznania wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych. Zachowane zostało podejście o profilu ogólnoakademickim, a realizacja problemów cząstkowych, modułów doprowadziła do realizacji celu zajęć. W metodyce zajęć krystalizuje się struktura logicznego wynikania.

6. Zajęcia terenowe i warsztaty

Zajęcia terenowe są nieodłącznym i początkowym etapem pracy nad projektami realizowanymi w ramach wymienionych wcześniej przedmiotów. Jest

³ Jan Gehl wraz ze studentami architektury badał życie miejskie po wykluczeniu ulic z ruchu kołowego i przekształceniu ich w deptaki. Analizował, jak zmiany przestrzenne wpływają na ludzkie zachowania. Systematycznie dokumentował wzmoczenie życia publicznego. Postuluje im więcej miejsca dla ludzi tym więcej życia publicznego. Im więcej stwarzamy zapraszającej przestrzeni dla ludzi tym znika poczucie, że to jest czyjaś przestrzeń, powstaje wspólna, „nasza” przestrzeń.

to szczególnie ważny etap procesu kształcenia w ramach zajęć projektowych, bowiem pomagają w rozbudzaniu wyobraźni przestrzennej, a dzięki temu w lepszym rozumieniu zależności zachodzących w strukturze przestrzennej miasta. W trakcie zajęć bada się możliwości wykorzystania nowych narzędzi (aplikacje oraz urządzenia mobilne i audiowizualne) pomagających w wykonywaniu realizowanych zadań analitycznych i projektowych.

Warsztaty projektowe są wartościową metodą kształcenia aktywizującą studentów do pracy w zespołach projektowych, których zadaniem jest wypracowanie wspólnego zadania projektowego.

Na kierunku *gospodarka przestrzenna* prowadzonym w Uniwersytecie Ekonomicznym prace warsztatowe są realizowane w ramach przedmiotów projektowych i zajęć terenowych jako jedna z metod kształcenia. Jednak ta metoda pracy w bardziej spektakularnej formie jest realizowana w ramach corocznych warsztatów urbanistycznych, które od dwóch lat odbywają się w formule międzynarodowej. Warsztaty są organizowane przez Koło Naukowe Urbanistyki działające przy Katedrze Gospodarki Regionalnej UEK oraz przez samą katedrę. Mimo że warsztaty te realizowane są poza programem kształcenia, to jednak są ważnym wydarzeniem aktywizującym studentów do pracy poza obowiązkowym zakresem oraz dają możliwość konfrontacji swoich umiejętności ze swoimi kolegami z innych ośrodków akademickich w kraju i zagranicą.

Ryc. 8. 9. 10. Najlepsze prace zrealizowane podczas Międzynarodowych Warsztatów i Konferencji Urbanistycznej „Urban TRAINing – developing and communication system in Cracow“ 23-25 maja 2016 r. w UE w Krakowie. Od lewej: grupa nr 4, 8, 12.

Podsumowanie

Kim będzie absolwent kierunku *Gospodarki Przestrzennej*? Jakie kompetencje są najbardziej istotne z punktu widzenia planowania jego programu nauczania?

Odpowiedź na te pytania nie jest prosta ze względu na interdyscyplinarny charakter tego kierunku, jak również ze względu na wspomniane we wstępie zróżnicowane profile kształcących w tym kierunku uczelni.

Kierunek *Gospodarki Przestrzennej* prowadzony jest w UE w Krakowie na podstawie twardych zasad funkcjonowania struktur gospodarczych i prawnych miasta ze szczególnym podkreśleniem wagi ekonomicznych aspektów planowania i zarządzania przestrzenią zurbanizowaną. Aspekty ekonomiczne są nieodłącznym elementem każdego działania projektowego i inwestycyjnego, ale trzeba pamiętać, że powinny być analizowane nie w kontekście krótkotrwałych zysków, ale w planowaniu długookresowej strategii rozwoju zrównoważonego. Elementem tego rozwoju jest kształtowanie – planowanie przestrzeni we wszystkich skalach gospodarowania: mikro, mezo i makro. Absolwent *Gospodarki Przestrzennej* będzie uczestniczył w tych procesach w roli projektanta, koordynatora, menedżera, inwestora lub decydenta. Na każdym z tych szczebli istotna jest znajomość współzależności między aspektami gospodarczymi, przestrzennymi i społecznymi. Współzależność ta jednak polega na zbalansowanym ważeniu wszystkich aspektów.

W procesie kształcenia w zakresie projektowania urbanistycznego niezwykle istotne jest rozumienie na czym polega kształtowanie ładu przestrzennego i że ma on wymierny wpływ na jakość funkcjonowania gospodarki jednostki terytorialnej oraz na jakość życia lokalnych społeczności. Metody kształcenia realizowane w ramach prowadzonych zajęć projektowych może nie są, poza wykorzystaniem nowoczesnych technologii informatycznych i wizualnych, nowatorskie w sensie odkrywczym. Ich celem jest przekazanie podstaw wiedzy i umiejętności w ramach poszczególnych przedmiotów, inspiracja do pracy własnej i kontynuacji własnych poszukiwań.

Literatura

- Barełkowska K., 2011, *Modele architektoniczne a rozumienie struktury przestrzennej budowli historycznych i współczesnych*. Przestrzeń i Forma, nr 16.
- Domański R., 2006, *Gospodarka przestrzenna. Podstawy teoretyczne*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.

- Dziemianowicz W., Tucholska A., 2013, *Współczesny uniwersytet w obliczu zmian. Problemy kształcenia na kierunku Gospodarka Przestrzenna na przykładzie Uniwersytetu Warszawskiego*, [w:] *Gospodarka Przestrzenna – doświadczenia i wyzwania procesu kształcenia*, P. Churski, T. Kudłacz, (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 251, Warszawa.
- Gaczek W. M., 2003, *Zarządzanie w gospodarce przestrzennej*. Oficyna Wyd. Branta, Bydgoszcz-Poznań.
- Golka M., 2005, *Czym jest społeczeństwo informacyjne*. Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny, rok LXVII, z. 4.
- Szymła Z., 2010, *Doświadczenia i problemy związane z kształceniem na kierunku Gospodarka Przestrzenna w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie*, [w:] *Poprawa jakości i efektywności planowania i zarządzania rozwojem w administracji publicznej. Wyzwania wobec kształcenia na kierunku Gospodarka Przestrzenna*, T. Kudłacz, T. Markowski (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 244, Warszawa.